

עומקא דפרשה

החובת לחברותא או שיעור קובעי עיתים

בישול במיקרוגל

בישול בגרמא

בישול בחמי טבריא

בישול המון בשבת

בישול בחמה

שער הציון

יסוד הבנת התורה

תגובות

פר' בא - בענייני בישול

כס"ד ערב ש"ק י' שבט תשפ"א
שנה י"ג

גרם בישול בשבת ע"י שיעון

הרב אברהם לוי - ר"ב 'עוד יוסף חי'

אכשור דרא וישנם כיום הרבה מכשירי חשמל המופעלים ע"י שיעון שבת, שהוא ג"כ המצאה מחודשת במאה שנים האחרונות, וישנם אפילו סירים מיוחדים לבישול שמצמד אליהם שיעון שבת. וכיון שיש אפשרות לחבר פלטה חשמלית ותנור בישול או אפיה לשיעון שבת, ישנן שאלות רבות בדיון בישול ע"י גרמא בכמה אופנים: **ישנו גרמא המצוי** שמניחים התבשילים שהתבשלו כבר ביום חמישי וכעת רוצים שיתחממו לכבוד שבת, והשאלה אם מותר לתת תבשילים אלו שרובם רוטב ולהניחם ע"ג הפלטה מלפני שבת בעודה כבויה, והיא תדלק אחר כעבור שעה ע"י שיעון שבת, לחמם המאכל בחום שהיד סולדת בו. וע"ז דנו בספרי הפוסקים מהם שמורים לאיסור, ובראשם מרן החזו"א בסי' לח (ב) שכתב שמשום גרם בישול ליכא בהכי, אף שסוף החום לבוא, דגרמא לא אסרה התורה בשבת בכל המלאכות, כדאיתא בשבת (קכ:). לא תעשה כל מלאכה, עשיה הוא דאסור הא גרמא שרי, וזה נקרא גרמא, ואפילו איסור דרבנן ליכא, אולם עדיין לדעת הרמ"א בסי' של"ד סכ"ב גרמא מותרת רק במקום פסידא, דלא רק במלאכת כיבוי התירו גרמא במקום הפסד אלא בכל המלאכות אסורה הגרמא בלא הפסד, **אולם בלא"ה** טוען מרן החזו"א שיש **לאסור הדבר** בנידון דידן **משום** דין שהיה ע"ג כירה ותנור בשבת, שהרי אסרו גם חזרה באינה גרופה וקטומה שמא יחתה בגחלים, ואפילו בדיעבד שכבר העמיד הקדירה, חייב להסירה ולסלקה, שכל שנמצאת הקדירה בשבת באופן שאסרו חכמים משום גזירה דשמא יחתה, אסור להשאירה כך, שאין האיסור תלוי במעשה ההעמדה של הקדירה, אלא כל שנמצאת הקדירה על הכירה בשבת אסור, שלעולם היא בגזירת שמא יחתה.

והנה בשו"ת הר צבי (סי' קלד) הביא בשם הגאון מברודי בשו"ת מחזה אברהם (סי' מא) שחידש שבמלאכת הבערה גם גרמא אסור, משום דק"ל דרק גרם מלאכה בשבת מותר כנ"ל, אך הבערה נפקא לן מדכתיב לא תבערו אש משמע נמי ע"י גרמא, אולם בשו"ת אחיעזר (ח"ג סי' ס"ד ס"ה אולם), הביא דברי המחזה אברהם וכו' עליו שאינו אלא לפילפולא בעלמא, אבל להלכה ודאי שאין שום חילוק בין הבערה לשאר מלאכות.

ואודות מש"כ החזו"א בגזירת שמא יחתה כבר עמדו ע"ז פוסקי דורינו שבפלטה חשמלית או בתנור שהסירו ממנו את כפתוריו, שא"א לשנות את דרגת החום, לא שייך שמא יחתה, שהרי א"א להגביה את מידת החום, וכש"כ בשו"ת הר צבי (סי' קלו) וכ"פ להתיר בזה הגרי"י פ"ש בספר מאור השבת (עמ' תרנז), שדין הפלטה בשבת כדיון כירה גרופה וקטומה, ומותרת גם בחזרה כיון שא"א לא להגדיל את האש ולא להקטינו, וכ"ה בשו"ת ישכיל עבדי (ח"ג סי' כח אות ח), וכן מובא בשו"ת אור לציון ח"ב (פרק ל' אות יח) שם בהערות שם.

וכן במש"כ החזו"א כנ"ל לענין גרם כיבוי דלא שרי אלא במקום פסידא בשם הרמ"א הנז', וכבר כתב המשנ"ב בשעה"צ בסי' תקי"ד סקל"א שבאמת שאותה הגה"ה אין לה מקור, וכש"כ הט"ז שם שלא מצינו חבר לשיטה זו, וכ"כ המג"א דהרא"ש לא ס"ל שיטה זו וכ"כ העולת שבת סי' של"ד אות יד וכן מוכח מהשלטי גיבורים שכ' דלאו דוקא במקום פסידא, אלא לכל צורך מותר.

ונחזור לעניינינו אם מותר להניח בע"ש תבשיל קר על פלטה חשמלית המחוברת לשיעון שבת בזמן שאינה מופעלת, כדי שהתבשיל יתחמם בזמן שהפלטה תפעל ע"י השיעון שבת. וכבר עמד ע"ז האור לציון שם וכו' להתיר להניח הסיר מע"ש כיון דהוי דרך הגרמות המתורות בע"ש, ואע"פ שהחזו"א הצריך כל דיני שהיה, וכדיו מניח על האש מע"ש, שיהא מבושל כל צרכו, משום שעכ"פ יש חשש שמא יחתה, מ"מ בפלטה חשמלית שאין אפשרות להגביה יותר, אין חשש שמא יחתה, ומותר להשים בערב שבת בכל אופן. ומ"מ אין להניח **בשבת** ע"ג פלטה חשמלית, אף בזמן שאין הפלטה מופעלת, דאע"פ שאין בזה איסור בישול כיון דהוי רק גרמא ככל הגרמות המתורות בשבת, עכ"ז

בישול בחמה ובמיקרוגל

הרב יעקב הילדסהיים

אם בשלו ביום ששי אורז או תפוז"א במיקרוגל והניחו במקרר ללא רוטב, האם מותר בשבת להניחו ע"ג סיר העומד ע"ג האש כשיוכל להגיע לחום של יד סולדת בו, כלומר לידי בישול. הספק הוא. האם דבר שהתבשל במיקרוגל נחשב מבושל מה"ת, וקיי"ל דאין בישול אחר בישול.

נפסק ברמב"ם (שבת פכ"ב ה"ט) ע"פ הגמ' שבת (לט א), מותר להחם בחמה אע"פ שאסור להחם בתולדות חמה, שאינו בא לטעות מחמה לאור, לפיכך מותר ליתן מים צונן בשמש כדי שיחמו וכו', עכ"ל.

ויל"ע בהא דאין בישול בחמה, האם טעם ההיתר הוא כיון שאע"פ שיש תוצאה של בישול, מ"מ אין מעשה של בישול, או שמא בחמה לא נחשב מעשה בישול וגם אין נחשב תוצאה של בישול כיון שהאיכות שונה. הנפ"מ בדבר יבש שהתבשל בחמה מע"ש, אי שרי להניחו בשבת במקום שגייע ליס"ב.

רש"י (שבת לט. ד"ה דשרי) כתב בטעם שמותר לבשל בחמה, וז"ל, דאין דרך בישולו בכך וכו', עכ"ל. בפשטות כוונתו היא שיש כאן בישול, אבל אין זה **בדרך בישול** (כיו"ב כ' הר"ן על הר"ף פסחים כה:). לגבי אכילת מצה ומורו, וז"ל, כרכן בסיב ובלען, אף ידי מצה לא יצא **שארין דרך אכילה** בכך, עכ"ל. הרי שלמעשה הוא אכל, אלא שאינה נחשבת אכילה). אבל המאירי (שבת לח:.) כתב (בפיה"מ), וז"ל, ויש לך שלישיית שמותרת לתכתיחה, והוא בחמה עצמה וכו', מפני שהחמה אין בה **תורת בישול** וכו'. עכ"ל. היינו שחסר מעשה בישול. (כיו"ב כ' בשו"ת רב פעלים (ח"ג יו"ד סי' ה) וז"ל, משום דבישול בחמה לא מקרי בישול וכו', עכ"ל). הרי שלמד שגדר ההיתר הוא שאין בישול בחמה נחשב בישול.

לפ"ז לרש"י דס"ל שיש כאן בישול אלא שאין חייבים עליו, שרי להניח דבר שהתבשל בחמה במקום שהיס"ב, כיון שאין בישול אחר בישול, ואילו למאירי הסובר שחסר בבישול, א"כ יש לאסור משום בישול.

אמנם שיטת רש"י צ"ב, איך יתכן שתהיה תוצאה של בישול, ולא יחשב שעשה מעשה בישול. ונראה ע"פ מש"כ התוס' (שבת מ: ד"ה ושי"מ), שהסיבה שכלי שני אינו מבשל, אע"ג דיס"ב, כיון שאין דופנותיו חמין, והולך ומתקרר. עכ"ד. והיינו שדרך בישול הוא שמקור האש מחמם את הדפנות והם מחממים את האוכל, אבל באופן בו הדפנות קרות והם מצננות את האוכל, אע"פ שהאוכל עדיין חם מחמת הבישול הראשון, מ"מ במצב זה אינו מבשל מדאורייתא. ע"כ ביאור דבריהם. א"כ ה"ה במש"כ רש"י, כיון שאין הדרך לבשל באופן שמניח את המאכל מול החמה, לכן אין בזה חיוב מדאורייתא, וגם רבנן לא גזרו, כיון שחמה באור לא מיחלף. ונראה שזו כוונת ח' הגרי"ז (מנחות כא.), וז"ל, דהתם (=בבישול בשבת) בעי מעשה בישול ובחמה נתמעט דלא מיקרי מעשה בישול וכו'. עכ"ל.

והנה, נחלקו רבותינו אם מתחייב מדאורייתא בבישול בשבת במיקרוגל. בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג סי' נב) דן בזה עפ"מ ש"כ רש"י שבחמה לא חשיב בישול שאין דרכו בכך, והסיק שכיון שבישול במיקרוגל טוב כמו באש, והדרך לבשל כך, יש ללמוד מבישול אש שהיה במשכן, שבישול במיקרוגל נחשב תולדת מבשל, שיש בזה לחיוב סקילה וחטאת, עכ"ד. וכ"ד שו"ת שבט הלוי (ח"י סי' סב) שכתב שאין לדמותו לבישול בחמה, כיון ששם יש שינוי באיכות הבישול, ואילו בבישול במיקרוגל לא גרע מתולדת אור דחייב מה"ת ונקרא דרכו בכך.

אבל בשו"ת מנחת שלמה (ח"א סי' יב, ע' 4) כתב לגבי בישול במזלג חשמלי שלמרות שכתב רש"י לגבי מבשל בחמה, שמותר כיון "דאין דרך בישולו בכך", מ"מ נראה שגם באופן שכן רגילים לבשל בחמה, כמו דוד שמש וכדומה, ג"כ פטור, וראייתו מבישול בחמי טבריה (שבת לט.), שעל הצד שאינם עוברים על פתח גהינום, נחשבים תולדות חמה, ואם בישראל שם

לזכות החתן החשוב ר' אליהו חיים הלוי בן דבורה נ"י והכלה שירה בת שרה שתחי' שיעלה זוגם יפה ויזכו לבנין עדי עד ודור ישרים מבורך

בישול בחמי טבריא

הרב יעקב שיק

[א] שבת לט. ה"ק ליה רבנן לר' יוסי הא מעשה דטבריא תולדות חמה הוא ואסרי להו רבנן, אמר להו ההוא תולדות אור הוא דחלפי אפיתחא דגיהנם. וכו' הרשב"א והריטב"א דזהו דוקא לרב יוסף אבל לרבה לא קאי מעשה דטבריא ארישא אלא כפשוטו אסיפא דלא יטמינה בחול, ולא פליג ר' יוסי בחמי טבריא תולדות חמה הן. ובפסחים מא. א"ר חסדא המבשל בחמי טבריא בשבת פטור, פסח שבשלו בחמי טבריא חייב. מאי שנא בשבת דתולדות האש בעינן פסח נמי לאו תולדות אש הוא, מאי חייב דקאמר משום לא תאכל כי אם צלי אש.

והנה בהא דפטור מבשל בחמה בשבת כ' רש"י והר"ן בשבת לט. משום דלאו דרך בישול בכך. ופי' האחרונים דע"כ א"יז פטור מלאכת מחשבת משום דנעשית שלא כדרכה וכלאחר יד דא"כ ה"ל למיסר מדרבנן עכ"פ, אלא דכיון דאין דרך בישול בכך אין לזה שם בישול (ע' קוב"ש כתובות ר"ב ועוד). ובבית מאיר בחי' הש"ס פסחים והחת"ס חולין קיג: הק' הא לא כ' בישול בקרא גבי שבת וע"כ משום דבישול סמנים היה במשכן באש, וא"כ מנלן דאין ע"ז שם בישול כלל אף בפסח. ותי' הדכתיב במן את אשר תבשלו בשלו מע"ש ובשבת לא, וע"כ דסתם בישול הוא באור דהא בחמה שרי אפי' בשבת עצמה.

וע' שו"ת אג"מ ח"ג או"ח סי' נ"ב שהאר"ך בפי' דברי רש"י והר"ן. וראשית כ' דהוצרך רש"י לומר דאין דרך בישול בכך דאל"ה הא שפיר מצינו בכל האבות תולדות הדומות לאב ותהיה חמה תולדה דאש. ובגוף כוונת רש"י כ' דא"יז פטור כשינוי וכלאחר יד דהא המבשל בחמי טבריא לר' יוסי דהוי תולדות האור חייב וע"כ דדרך לבשל בהם ואעפ"כ אי תולדות חמה הם פטור, אלא כוונתם דאף דאין להחשיב דלאו דרך מלאכה הוא לבשל בחמה, כיון דאם אין לו עצים יבשל בחמה, אבל כיון שעכ"פ אין מבשלין בחמה אלא כשאין לו עצים אין למילף אותו מבישול ע"י האור שהיתה במשכן להחשיבו תולדה מאחר שאינו דומה לבישול שהיה במשכן.

ולפ"ז כ' דמיקרוגל שדרך בישול בו ודאי יש למילף מבשול דאור והוי תולדה וחיוב חטאת עכ"ד. והנה לכאור' עדיין לא מיושב בדבריו הא דבפסח נמי לא חשיב בישול. וצ"ל כמ"ש הב"מ והחת"ס הנ"ל. ולפ"ז המבשל פסח במיקרוגל כיון שדרך בישול הוא וחיוב בשבת הרי זה כלול באת אשר תבשלו בשלו וחיוב אף משום בשל מבושל. עכ"פ העולה מכל הנ"ל דלבישול בתולדות חמה וחמי טבריא קי"ל להלכה דליכאשם בישול ונ"מ לכל דיני בישול בתורה כבב"ח (ע' יו"ד סי' פ"ז ס"ו) ובישולי עכו"ם וקבע למעשרות ואכמ"ל.

[ב] בעיקר פלוגתת רבנן ור' יוסי אליבא דרב יוסף אי חמי טבריא הוו תולדות חמה או תולדות האור, פשוט שא"יז שייך למ"ש בפסחים צד: (והובא ברש"י שם מב.) בימות הגשמים חמה מהלכת בשיפולו של רקיע לפיכך מעיינות חמים, וע' סנהדרין קח. דחמי טבריא נשתייר ממעיינות רותחין שהיו במבול והובא ברש"י בראשית חב. וע' ברמב"ם פיהמ"ש אמתני' דנגעים פ"ט מ"א לקה בחמי טבריא זהו שחין (שלא בא מחמת האור כמכוה) שכ' ידוע שבטבריא מים חמים ואמרו שמימי חמים הוא מאשר עוברים על מקור גפרית ודומיהם ואין דינם כדין האור. ויבוארו דבריו ע"פ מ"ש בשו"ת הלכות קטנות למהר"י חאגיז ח"א סי' קפ"ט דחמי טבריא עוברים דרך מוצא הגפרית ומלח שרפה כל ארצה. והק' דא"כ דחלפי אפתחא דגיהנם והיא היא דגפרית ומלח שרפה כל ארצה. והק' דא"כ למה המבשל בחמי טבריא פטור ותי' דחום הגפרית אינו אש ממש עכ"ד. וזו כוונת הרמב"ם ואמרו כו'. ומשמע לפ"ז דבזה פליגי אי מוצא הגפרית דאפתחא דגיהנם הוא אש ממש או לא (וצ"ב א"כ מהו תולדות חמה ושמה עיקר הכוונה שא"יז תולדות האור). ויל"ע אם פ"ז זה אתיא עם מ"ש התוס' חולין ח. דההיא דנגעים דחשיב ללקה בחמי טבריא שחין אתיא אפי' כר' יוסי כיון דהאי אור אתי בידי שמים.

שו"ע או"ח סי' תנ"ב ס"ה אין מגעילין בחמי טבריא אפי' כלים שדינם ככלי שני מפני שאינה תולדות האור וכבולעו כך פולטו מה בולעו ע"י תולדות האור אף פולטו ע"י תולדות האור. ומקורו בב"ב בשם ארחות חיים. ומלשונו משמע כמ"ש השיטה להר"ן שבת מ: שמתחלה דחה דברי מי שכ' דבמידי דסגי ליה להגעיל בכלי שני מהני חמי טבריא וכו' ע"ז דלא נהירא דכיון דתולדות חמה נינהו בעינן כבולעו בתולדות האור כך פולטו. עוד כ' דהיינו דוקא לרב חסדא אבל לר' יוסי תולדות האור נינהו אפי' לענין הגעלה דבעינן כלי ראשון מהני דככ"ר חשיבי. וכן מש' מדברי הארחות חיים דאי הוו חמי טבריא תולדות האור הוי מהני. ודלא כהריטב"א בפסחים מא. שכ' דאפי' למ"ד דחמי האור נינהו אין מגעילין בהן דכבולעו כך פולטו. ולפ"ר נחלקו במ"ש התוס' חולין הנ"ל דאף לר' יוסי מ"מ אור בידי שמים הוא (וע' שם בתוס' הרא"ש) ה"נ י"ל לענין הגעלה.

בישול המן בשבת

הרב צבי רותן

בגמ' שבת עד: אמרו דילפי' איסור בישול בשבת מבישול סממנין דהוי במשכן, אך בירושלמי פ"ב מביצה ה"א וכן מבכילתא פרשת בשלח (פרשה ד) נלמד מקרא ד'אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו' שאיסור בישול ואפיה נאסר בשבת ולכן הוצרכו לבשל ולאפות את המן בע"ש.

וצ"ע דהרי קי"ל בסימן שיח סעיף ג דבישול דאורייתא הוא באש ותולדותיה, אבל כל שאינו אש כגון חמה אינו בכלל האיסור, וא"כ איזה איסור יש בבישול במן הא כתב רש"י פרשת בהעלותך פרק יא על הפסוק וטחנו ברחיים דלא ירד ברחיים ולא בקדירה ולא במדוכה אלא משתנה היה בטעמו לנטחנין ולנדוכין ולמבוסלים, ומבואר בדבריו שלא היה כלל בישול רק ע"י מחשבה, וא"כ קשה דלא גרע מבישול בחמה שמותר.

והנה רש"י בשבת דף לט כתב שבישול בחמה מותר משום שאין דרך בישול בכך, ונראה בדבריו שהוא שינוי בצורת מעשה הבישול והקשה האגלי טל (אופה מד) שא"כ יהיה אסור מדרבנן וכמו שאר מלאכות שאסור לעשותן כלאחר יד, וכתב האגלי טל שבישול בחמה הוא שינוי בדבר הנפעל והוי שינוי באיכות הבישול שזה סוג בישול אחר ולכן באופן זה אין איסור אפילו מדרבנן.

אולם האגרות משה (או"ח ח"ג סימן נב) העלה צד דכיון דאין מבשלים בחמה אלא כשאין לו עצים אין למילף אותו מבישול ע"י האור שהיתה במשכן להחשיבו תולדה מאחר שאינו דומה למלאכה שהיתה במשכן, וכן ביאר החת"ס בחולין דף קיג עיי"ש, והיינו שכיון שלא היה בישול במשכן רק באור לא ילפי' מיניה בישול בחמה, וכתב במנחת שלמה שלדבריו אלו בישול במיקרוגל אין איסורו מן התורה רק מדרבנן, ואם צריך להכין אוכל בשבת לחולה ע"י גוי וכדו' עדיף לומר שיבשל במיקרוגל אך לדעת האגלי טל שאין משנה את איכות התבשיל אין נ"מ משום שלהאגלי טל כל שאיכות הבישול שוה כמו של אור הוא בכלל מלאכת בישול, [וכנראה כוונתו באופן שאין אמירה לנכרי, כגון שעושה מעצמו או שנותן במיקרוגל באופן שאינו מפעילו וכיו"ב, דאל"ה בלא"ה יש איסור אמירה משום בונה ומבעיר של החשמל].

ולפי דברי האגלי טל שכל מקום שהתוצאה היא כבישול הוי בכלל המלאכה, א"ש שגם במן נעשה באותה איכות כבישול ולכן הוא בכלל מלאכת הבישול גם כשנעשה במחשבה, אך לדעת האגרות"מ אף במן אין סיבה לאסור כלל הבישול כיון שאין זה דומיא דמשכן וא"כ הדק"ל איזה איסור יש במן שנעשה ע"י מחשבה.

ובמושב זקנים בפרשת בהעלותך שם הקשו אמאי לא חשבו על המן בשבת ותירץ דכיון שלא היה מתהפך התבשיל אלא על פי דיבורו חשיב תיקון דהא אפילו התרת נדרים דנה הגמ' אם מותר והכ"ו הוי תיקון ויתחייב.

ומצינו כעין זה בקוליים האיטליאניים שאמרו בשבת קמה: שאסור להדיחו משום שהדחתו היא גמר מלאכתו, וכתב רש"י דהוי בישול וכן פסק המחבר בס"י שיח ס"ד, והיינו שיש תיקון שגם אם לא נעשה באופן של בישול גמור מחשיב את העשייה לבישול, אמנם בביאור"ל שם הביא שיש שמפרשים שהתיקון הוא משום מכה בפטיש ולדידהו אין ראי' מזה לענין בישול ע"י תיקון.

« המשך מעמ' 1

גרם בישול בשבת ע"י שעון

אסרו חכמים להעמיד הקדירה בשבת, במקום שיבוא להתבשל וכמו שמוכח מדברי הרמב"ם הל' שבת ה"ד.

ולמעשה גם בס' שולחן שלמה (ח"א עמ' סב) פסק הגרש"ז אויערבאך להיתרא ככה"ג שמניח מע"ש התבשיל ע"ג פלטה או בתנור שהוא גרוף וכתום שהוציא הכפתורים וכדו', ותמה על האוסרים בזה משום מגיס דשמא יבוא לחתות דומיא הגזירה ביורה של צמר, וכו' שרוב רבותינו הראשונים ס"ל דלא חיישינן להגסה אלא בצבע ולא בתבשיל שהגיע למאכל בן דוסאי וכו"ש שהסיר מבושל כל צרכו, וכן נקטו עוד פוסקים להיתרא בזה, מהם בשו"ת ציץ אליעזר ח"ז (סי' ט"ז) והלאה וסמך בכל כוחו על מש"כ בשו"ת מלמד להועיל חו"מ (סי' נ"ח), כ"ה להיתרא בספר חזון עובדיה הלכות שבת ח"ד הלכות מבשל סעיף יג' יעו"ש שהרחיב באריכות בזה.

והנה בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד סי' ס), כ' דבר מחודש, והוא דס"ל שאין להיתר בישול על ידי שעון חשמלי שמוכח לכך מערב שבת שעל ידי שעון חשמלי כזה יכולים ח"ו לעשות כל מלאכות שבת, וכן בכל בתי החרושת, שאין לך זילזול גדול מזה וכו'. אולם כבר העיר עליו בס' חזון עובדיה שם, שהרי מעשים בכל יום ע"פ דעת רבותינו הפוסקים, שע"י שעון החשמל נכבה האור בשבת ואח"כ נדלק האור בעצם עם השבת ע"י השעון, ומילת דחש להא משום זילותא דשבת, ומה בין הבערה וכיבוי, לבישול דכולה חדי מילתא היא, ובע"כ דהיינו טעמא משום שלא אסרה התורה בשבת אלא עשייה, אבל גרמא שרי.

סוף דבר שמותר להניח סיר של תבשיל שרובו רוטב בער"ש על פלטה חשמלית או בתנור שהוא גרוף וקטום ע"י שהוציא את הכפתורים מע"ש, ואין בזה חשש של חיתוי שיבוא לבשל בשבת, אולם ישנם מחמירים כדעת מרן החזו"א, וגם מבני ספרד הרוצה להחמיר כהחזו"א תבוא עליו ברכה.

פער הניון

בישול בשמש

במלאכת מבשל בשבת לא נאסר בישול בשמש (גמ' שבת לט.), ופירש רש"י הטעם משום שאין דרך בישול בכך. וביאר באגר"מ (או"ח ח"ג נב) דאף שיש אפשרות לבשל בחמה כשאינן ברירה, אבל כיון שעכ"פ אין מבשלין בחמה אלא כשאין לו עצים אין לדמותו לבישול ע"י האור שהיה במשכן להחשיבו תולדה.

ועי' אבן האזל (כב,ח) שההיתר להחם בחמה הוא דוקא במידי דלא שייך תיקון וכמדוקדק בל' הרמב"ם שכ' דין זה במים, משום דלא שייך בהם כ"כ תיקון אוכלין, וכן בביצה משום שראויה לגומעה חיה.

עי' קוב"ש כתובות (רב) דה"ה לענין מבשל בשר בחלב בחמה, דג"כ פטור משום דאין דרך בישול בכך. וכ"כ בשו"ת רב פעלים (ח"ג יו"ד ה) דכשם שבשבת בישול בחמה לא מקרי בישול, ק"ו לבשר בחלב שהוא איסור לאו.

בתולדות חמה אסור לבשל מדרבנן, דהיינו שמשמש במה שהתחמם בחמה, כגון כלי מתכת שלוהט בשמש, כדי לבשל על ידו. ועי' שביית השבת ס"ק מד שדן לגבי בישול בשמש ע"י זכוכית מגדלת והחמיר דהוי בתולדות חמה.

בדין **דוד שמש**, י"א שדינו כבישול בחמה שמותר (ציץ אליעזר ח"ז יט), אך דעת רה"פ שהוא בתולדות חמה. [ופשוט דהמה' דוקא בדו"ש ולא במערכת סולארית שהמים אינם מתחממים בשמש עצמה אלא ע"י צינורות העוברים בתוכם ולכו"ע הוי תולדות חמה]. ומ"מ כ' בהר צבי (או"ח ח"א קפח) שבעצם פתיחת הברז יש בישול, שהרי המים החדשים שהם קרים נכנסים לתוך המים החמים שבדוד ומתבשלים בהם, והרי"ז מבשל בתולדות חמה.

בישול בחשמל

בשו"ת ארץ צבי (סב) כ' דכיון שההיתר לבשל בחמה הוא שאין דרך בישול בכך, שמעינין דכל שדרך בישול בכך אסור, ולכן בישול בחשמל אסור מדאורייתא, ע"כ. אמנם בבישול ע"י גוף חימום חשמלי בלא"ה אסור מדאורייתא שהרי מתכת לוהטת דינה כאש (מגיד משנה שבת יב,א).

במנחת שלמה (ח"א יב) כ' בשם החזו"א שזרם החשמל דינו כאש, הואיל ובדרכו הוא תהליך היוצר אש הו"ל כעין "עיבור" של אש, וכמו שחייבין על תולדה כך גם על עיבור הואיל ובדרך כלל הוא עתיד להיות אש, ומשו"כ אסור גם כשבחימום לא נוצרה שום אש. ועיי"ש שתמה ע"ז ולדעתו לגבי הזרם עצמו לא שייך לומר שהוא אש.

בענין בישול **במיקרוגל**, לגבי בישולי נכרים, בשבט הלוי (ח"ח קפה) אסר כיון שהגזרה משום חתנות, א"כ אין חילוק לפי צורת ואיכות הבשול. וגם דסו"ס נתבשל ע"י אור אש אלקטרי. אך דעת כמה פוסקים שמיקרוגל אינו בכלל גזירת בישולי נכרים, עי' להורות נתן (ח"ז סד) שאין לגזור גזירות מדעתנו [וכעיי"ז כ' בס' זר זהב (שער מג סק"ד) לגבי בישול בקיטור דכיון שהוא דבר חדש אינו בכלל גזירת חז"ל].

לגבי איסור בישול בשר בחלב, דעת הגריש"א (מובא בשבות יצחק ח"ו פ"ה) שמיקרוגל נחשב דרך בישול ואסור בהנאה.

לגבי שבת, כ' האגר"מ (או"ח ח"ג נב) דכל דרך בישול נלמד מבישול שבמשכן, ובכלל זה מיקרוגל ואסור מהתורה. וכ"כ בשבט הלוי (ח"י סב) דלא גרע מתולדות אור דחייב מה"ת. אך בשו"ת להורות נתן (ח"ז סד) נקט דכיון שאין בו אש דינו כחמי טבריא שהוא ספק דאורייתא. אמנם לגבי בישול אחר בישול עיי"ש בשבט"ל דיתכן שלא נחשב מבושל ואסור לערות עליו מכ"ד, דשמא אופן הבשול ע"י הגלים פועל בתבשיל בצורה אחרת מבישול רגיל. וע"ע בזה בתשוה"נ ח"ג סי' קו.

אם שריפה כבישול

השבות יעקב (ח"א לח) נשאל האם מותר להדליק נר שעשוי מבשר בחלב, אם נקרא מבשל כשמחמם בראש הפתילה. וכ' דגם לגבי בישול בשבת אין חילוק בין בישול פתילה לבישול אחר דהא אפ"י הממים את הדונג או חלב וזפת הוי תולדה דמבשל. וכ"ש לענין בישול בשר בחלב, והוי דרך בישול שאסרה תורה.

והחת"ס (יו"ד צב, הו"ד בפת"ש יו"ד פזו), חילק בין שבת לבב"ה, ואסר להדליק נר כזה מפני איסור בישול בב"ה, כיון שהטיפה שסביבות השלהבת מתבשלת, אף דלענין שבת לא חשיב בישול ככה"ג אך לענין בב"ה אפשר דהוי בישול. וכ"פ המשנ"ב (רסד, יד) שהמדליק נר שעשוי משומן וחמאה עובר על איסור בישול בשר בחלב.

אך הפמ"ג (או"ח תרעג,א ויו"ד פז שפ"ד ב) התיר להדליק נר כזה, וכ"כ ביד אברהם (יו"ד פז,יא) שאין בהדלקת נר איסור בישול, כיון שהיא הבערה ולא בישול.

בישול בחמה וביום המעונן

הרב אורי שחר

באגליטלמלאכתאופה (אותמ"ד) הקשה מדוע בישול בחמה בשבת מותר לתחילה הרי כל יסודו משום שאין דרך בישול בכך ובכל מקום על כל פנים אסור מדרבנן ותיירץ שאין זה חיסרון רק בצורת הבישול אלא גם באיכות הבישול ולכן מותר לתחילה ע"כ.

ולפי דברי האגלי טל נמצא שאף אם אנשים יבשלו בחמה וירגילו עצמם בכך גם יהא פטור שהרי אין זה איכות של בישול באור. וכן נפק"מ בזה במבשל באור אחר שבישל בחמה וכבר דיברו בזה האחרונים.

ונראה להציע מהלך נוסף שלעולם ישלומר שהאיכות של בישול בחמה שהיא איכות של אש אך מה שאין דרך לבשל כן משום שאי אפשר לסמוך על החמה שהרי יש יום המעונן לכן לא סומכים כלל על זה לפי זה מובן מדוע מותר לתחילה כי צורת בישול זו מוכיחה מעצמה שאין דרך לבשל בזה ולא נבראה החמה כדי לבשל בה שהרי אי אפשר לסמוך עליה ולכן מותר לבשל בחמה לתחילה כי האין דרך מוכח מהשמש גופא ולכן לא ראו חז"ל להחמיר ולא ראו חז"ל לאסור אלא כשאין דרך משום הגברא שקשה לו כגון כותב בשמאל.

והנה מה שכתבנו שלדעת האגלי טל גם אם יבשלו כל העולם בחמה יהא פטור כי אין זה איכות בישול של אור, יש לדון בזה כיון שכל יסוד ההיתר הוא משום שאין דרך ממילא אם דרך כך אף שאין זה איכות בישול של אור יהא חייב אמנם אם הסיבה כנזכר לעיל משום שאי אפשר לסמוך על החמה יש להציע שגם אם יתחילו לבשל בחמה יש לומר שיהא מותר לתחילה שהרי במציאות אי אפשר לסמוך ובטלה דעתם.

« המשך מעמ' 1

בישול בחמה ובמיקרוגל

בשבת, פטור. וחילוק זה שבין אור וחמה נזכר גם לענין פסח מצה וחלה וכו', ושם אין נפ"מ אם רגילים בכך או לא, וע"כ כוונת רש"י בדברים אלה לומר שאין זה קרוי בישול. ולפי"ז גם בישול חוט ע"י זרם נחשב כמבשל בחמה. עכ"ד.

הרי שחולק להדיא על מש"כ האג"מ ובושה"ל שכשמקובל לבשל באופן זה חייבים מדאורייתא, ואילו לגרש"ז אין זה צורת בישול, ואין זה תלוי ברגילות, ואף כשהיו רגילים בכך לא יתחייבו. אמנם הוא לא מיירי במיקרוגל, אבל בביאור פעולת המיקרוגל, כתבו מומחים, שזו קרינה שמחממת את המים בתוך כוס זכוכית ולא תחמם את הכוס כיון שהוא מוצק. הכוס תתחמם רק ע"י החימום של המים הנמצאים בתוך הכוס. הידיית של כוס הזכוכית או של הפלסטיק תשאר קרה. עכ"ד. א"כ זה דומה למש"כ התוס' (דלעיל) בענין כלי שני שאינו מבשל, שהדפנות צוננות ובה"ג אין בישול מן התורה, וכך המציאות גם בבישול מיקרוגל.

והנה, איתא בגמ' פסחים (מא.) א"ר חסדא המבשל בחמי טבריא בשבת פטור. פסח שבשלו בחמי טבריא חייב. מאי שנא בשבת דלא, דתולדות אש בעינן וליכא, פסח נמי לאו תולדות אש הוא. אמר רבא מאי חייב דקתני, דקא עבר משום צלי אש, עכ"ל. ופרש"י (ד"ה דלאו תולדות אש היא), הלכך לאו בישול הוא דליהוי חייב משום אב מלאכה, עכ"ל. המנח"ש רמז (שם) לסוגיה זו, שמוכח שללא אש אין ע"ז שם בישול.

וצ"ב מה יענו האג"מ ובושה"ל שכתבו שבמיקרוגל יש חיוב דאורייתא משום בישול, והרי אין שם אש. ולענ"ד יל"ע במש"כ רש"י, וז"ל, לאו בישול הוא דלהוי חייב משום אב מלאכה, עכ"ל. וצ"ב לשם מה כתב "משום אב מלאכה" ומה הוסיף בזה. וי"ל שבא ללמד שאב מלאכה של מבשל הוא דווקא אם היה ע"י אש, אבל תולדה של מבשל יתכן שתהיה אף ללא אש, ובלבד שתהיה בדרך בישול לבני אדם, ואיסור אכילת קרבן פסח מבושל, היינו בבישול גמור - אב מלאכה. ע"פ ביאור זה, אדרבה, יש ראייה מרש"י לשיטתם של האג"מ ושה"ל.

ע"פ האמור עולה לכאורה שלכו"ע דבר שהתבשל במיקרוגל מע"ש, מותר לחממו בשבת בחום שהיס"ב, כיון שנחשב שהתבשל, אלא שלמנח"ש אין חייבים על כך. וכ"מ מהמנ"ח (מצוה ז סק"ב), בנוגע לאיסור אכילת ק"פ מבושל, שהסתפק בדבר שבשלו בחמי טבריא ואח"כ בשלו באור, אם חייב. האם כיון שהתבשל עכ"פ, לכן הבישול השני אינו נחשב, או כיון דלא נחשב מבשל לענין שבת, לא נחשב כלל לבישול, ויתחייב אם יבשלו אח"כ. ובהמשך הביא שהפמ"ג (או"ח ש"ח משב"ז סק"ק) הסתפק בזה, ודעתו נוטה שמותר.

אבל בשו"ת שה"ל (דלעיל), לאחר שהביא שמחמירים בבישול לאחר צליה וכיו"ב, כתב שאין ללמוד דין מיקרוגל ממש"כ הפמ"ג, כיון שאע"פ שבישול במיקרוגל הוא בישול גמור, אבל אופן הבישול שהוא ע"י הגלים, שונה מבישול שע"י אש, ויתכן שאין הגלים נותנים בתבשיל אותו הפעולה שניתנת לו ע"י בשול רגיל. ומכיון שאין זה ברור, לכן בודאי לענין בשול אחר בשול יש מקום להחמיר. עכ"ד. עפ"ז נראה שלשיטת השו"ע שמעיקר הדין אין בישול אחר צליה וכיו"ב, יש יותר פנים להקל בזה.

תגובות

לגליון תר"ג - נושא בעול

במה שכתבתי לפרש משאחז"ל "אם חפץ אתה להדבק באהבת חבירך הוי נושא ונותן בטובתו" שמתפרש גם לולי דברי המכתב מאליהו' צ"ל, אלא על דרך 'התנועה החיצונה מעוררת הפנימית' וא"כ הנתניה אינה מולידה אהבה אלא רק מעוררת אהבה טבעית קיימת. מצאתי בלשונו של רבינו החזו"א (קוב"א א קכג) שכ' כיסוד הדברים "חסר לך הרגש של השתתפות בצער זולתך והעצה לזה ההשתדלות להיטיבו ולהצילו מצער, והמעשה פועלת על הלב, וכן להתפלל על צרת זולתו אף שאין הדברים יוצאים מן הלב, ואף אם המצטער המוני הדיט ובזוי" ואף שלא בא לפרש ברייתא זו עכ"פ זה סמך שאכן הדברים פועלים באופן זה.

בדומה לזה כ' הגרי"פ גולדווסר [תפוחי זהב שבת עמ' תשה]: "מדוע המשא-ומתן בטובתו של חברי יביאני לאהוב אותו? מפני שהמשא ומתן הזה נולד מאהבה, על כן הוא חוזר ומוליד אותה" ולדבריו צריך גם להתכוון לעשות מתוך אהבה] וכע"ז פי' גם בס' אמרי השכל (לר"י ויינשטיין, אבות ה ג עמ' קטז) ע"ד מעשה מוציא מידי מחשבה. ובדומה לפי' הראשון שהצעתי מצאתי בפ"י בנין יהושע "שידון חבירו לכף זכות ואז הוא דבק באהבתו". ויש לציין שכהבנתו של הרב דסלר צ"ל מובא גם מהגר"ח שמואלביץ [שיחות מוסר תשל"ב עמ' יח; עב ובמהדו"ח עמ' כד; ריג] וכ"כ בברכת אברהם [מידות, עמ' קכד].

וראתי לנכון להדגיש שגדולים אלו בדבריהם אתו לאפוקי מהסוברים שאהבה היא מכח הקבלה, שהמקבל טובה מחבירו נעשה אוהבו. ומתוך כך ביארו שהאמת להיפך. ובודאי אמת נכון שאהבה אינה תלויה בקבלה וקבלה לא גורמת אהבה, ואהבה שמחמת קבלה אינה אהבת השני אלא אהבת התועלת וההנאה (וכמ"ש ב'לב אליהו' פ' ויצא, וכבר הרחיב בזה בספר הברית מא' אהבה ויראה פ"ג-פ"ז). ובאתי לעורר שאי"ז מכריח שנתניה מולידה אהבה, אלא י"ל שנתניה שהיא תולדת האהבה גם מעוררת את האהבה, אבל לא מולידה אותה.

יש שציינו לדברי הרש"ר הירש צ"ל שאהבה היא משורש 'הב', והיינו שנתניה מולידה אהבה. וראוי לברר מקחו של צדיק, שבדבריו (בראשית כב ב; לז ד; דברים ו ה) מבואר שלא בא לברר שורש האהבה, אלא מהות האהבה, שהיא "להתמסר לזולת וגם לשאוף לקרב את הזולת אליו ביותר. היינו לשאוף להגיע לכלל התחברות הדוקה ביותר עם הזולת" וברור שבדבריו אין ראייה אם נתניה מולידה אהבה או שהיא תולדת האהבה. ועכ"פ מוכח שמהות האהבה היא הקשר והשייכות ההדדית, ולא הנתניה.

אמנם צ"ע טובא על כל הפירושים, שבמס' כלה רבתי פ"ד ה"י איתא "אם חפץ אתה להדבק באהבת חבירך, הוי נושא ונותן בטובתו, דכתיב ואהבת לרעך כמוך, מתוך אהבת לרעך, הרי הוא כמוך". ומשמע לכא' שהפ"י באופ"א לגמרי שעי"י שייטיב לחברו [וזה מכונה אהבה מצדו] החבר יאהבו ויהיה כמוהו, ולפי"ז אין מדובר מהדרך לקיום 'ואהבת לרעך', אלא כיצד יאהבו אותי, ולא ככל המפרשים הנ"ל וצ"ע.

הרב א. מאור

יסוד הבנת התורה

הרב יצחק זאב יוזעף

בביאור דברי הרמב"ן ז"ל הידועים בסוף פרשת בא

"ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכלם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם..."

כתב רבינו הרמב"ן ז"ל "ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים", וצע"ג, איך מוכח מהנסים הגדולים ש"כל דברינו ומקרינו כולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם"? הרי אפשר לומר שכאשר הקב"ה רוצה לשנות הטבע בנסים גלויים - הרי כל יכול הוא ית' ועושה כן, אבל מהיכתי תיתי שגם מה שאנו רואים כדרך הטבע הינו באמת נס - דלמא הכל טבע ומנהגו של עולם, ורק כשהקב"ה רוצה הוא משנה את הטבע בנסים גלויים?

ונראה שהצע"ג הוא טעות: הרמב"ן לא כתב שלומדים מהנסים הגדולים - שוודאי א"א ללמוד מנסים גלויים שכל מקרינו הם גם נסים ואין בהם טבע ומנהגו של עולם. זה לומדים מכל יעודי התורה בשכר ועונש בעוה"ז, כמו שהאר"י בזה הרמב"ן כמה וכמה פעמים בביאורו לתורה ובעוד מקומות, שבטבע אין בחלב רעל שיכרת האוכלו, ואין בע"ז טבע לעצור המטר, ואין בטבע כיבוד אב ואם להאר"י ימים - וע"כ שכר ועונש בעוה"ז הוא נס נסתר.

אלא כוונת הרמב"ן כאן ברור: שמהנסים הגדולים אדם מודה בנסים הנסתרים, וכלשונו הק' בהדיא. היינו, שעצם הידיעה שכל מקרינו הם נסים, יודעים מיעודי התורה - לא "מן הנסים הגדולים המפורסמים". אלא שכאן הוסיף הרמב"ן שאם יש לאחד ספקות בזה, שאיך יכול הקב"ה להנהיג את העולם בנסים נסתרים - הרי יש חוקי הטבע? על זה כתב הרמב"ן שאדם מודה על כך מהנסים הגדולים המפורסמים, שמוכח מהם שהקב"ה הוא הבעלים על הטבע ועושה עמו כרצונו, ומעתה נודה למה שמוכן מפרשיות התורה של שכר ועונש בעוה"ז שכל מקרינו הם רק נסים נסתרים, כי ראינו שהקב"ה אינו מוגבל בחוקי הטבע.

ולפי"ז כוונת הרמב"ן בלשונו "שהם יסוד התורה כולה" - אין כוונתו שהנסים הנסתרים הם יסוד אמונת התורה, אלא שהם יסוד הבנת פרשיות התורה כולה.

והעיקר, מה שכתב הרמב"ן "שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין..." אין הכוונה שהוא אפיקורס חלילה, שאינו מאמין בתורת משה, אלא שהוא עם הארץ, שאין לו חלק בידיעת והבנת תורת משה.

דוק ותשכח, כי הדברים ברורים.

ואמיתת דברינו מוכרחת מדרשת הרמב"ן ז"ל "תורת ה' תמימה" (כתבי הרמב"ן ח"א עמ' קנג). בדרשתו הרמב"ן חוזר על דבריו אלו שבסוף פרשת בא כמעט כלשונו ממש, אבל בדרשתו יש שתי הוכחות לדברינו:

[א] הרמב"ן ז"ל מביא שהרמב"ם ז"ל לא ס"ל כוותיה (שכל מקרינו אינם אלא נסים נסתרים ולא טבע), והרמב"ן תמה עליו:

"כי רוב בני אדם סבורים שאין האל פועל תמיד בנסים אלא עולם כמנהגו נוהג, וכן סבורים רבים מן החכמים בעלי העיון, והרב מכללם... על כן נתמה מן הרמב"ם ז"ל שהוא מגרע הנסים ומגביד הטבע, ואומר שאין הנסים עומדים אלא לפי שעה הם, [והרמב"ן תמה עליו:] ואלו [הנסים הנסתרים] כלם מופתים עומדים וקיימים הם..."

ואם מש"כ הרמב"ן "אין לו חלק בתורת משה" פירושו כמו שמבינים העולם שהוא אפיקורס שאינו מאמין בתורת משה - וכי חלילה חלילה הרמב"ם אינו מהמאמינים בתורת משה לפי הרמב"ן? אלא וודאי כדברינו, שהכוונה שאין לו חלק "בתורת משה" היינו בהבנת ולימוד תורת משה, וכמו שבאמת הרמב"ן תמה מאד על הרמב"ם בזה שם.

[ב] ובאותה דרשה כשהרמב"ן מביא את יסודו הגדול, הוא מקדים כמה מילים: "וכשאנו מעיינין יפה אנו רואין שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו ע"ה עד שיאמין שכל דברינו ומעשינו כלם נסים, אין בהם טבע ומנהגו של עולם, שהרי יעודי התורה כלה נסים ומופתים גמורים הם..."

וצ"ע איך על ידי עיונינו ביעודי התורה נסיק שמי שאינו מאמין כנ"ל הוא אפיקורס שאינו מאמין בתורת משה? אה"נ מיעודי התורה מוכח בלי ספק שכן הוא האמת, אבל מהיכתי תיתי שזה מעיקרי הדת ושמי שלא מאמין בזה אין לו חלק בתורת משה? איזה עיון יפה מחייב מסקנה כזו? אבל לפי דברינו הדברים פשוטים, שכשמעיינים יפה ביעודי התורה ודאי חייבים להסיק שמי שאינו מאמין בזה אין לו חלק בהבנת וידיעת תורת משה.

דוק ותשכח, כי הדברים ברורים.

נושאי הגליונות הקרובים בס"ד

בשלח - זכר למן

יתרו - לא תשא

משפטים - חיוב רפואה

ד"ת [עד 700 מילים] יתקבלו בצירוף שם מלא

בדוא"ל: a740700@gmail.com

באותו שבוע, עד יום שלישי בלילה

לתרומות בכרטיס אשראי בנדירים פון:

03-76-30-585

שלוחה 74 [ע"ד]

לע"נ מרים ב"ר יונתן

נלב"ע ח' בשבט